Finansutskottets betänkande

1984/85:23

angående verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1984 samt disposition av riksbankens vinst (redog. 1984/85:15 och 19 samt förs. 1984/85:16)

I detta betänkande behandlar utskottet

redogörelse 1984/85:15 Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1984,

motion 1984/85:2847 av Lars Tobisson m. fl. (m) med anledning av fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1984 (redog. 1984/85:15),

redogörelse 1984/85:19 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av riksbankens verksamhet under år 1984 samt

förslag 1984/85:16 Fullmäktiges i riksbanken förslag om disposition av riksbankens vinstmedel för år 1984.

1. Motion 2847 rörande riksbankens förvaltning

I motion 2847 hemställs att riksdagen som sin mening skall ge fullmäktige i riksbanken till känna vad som anförs i motionen.

Motionärerna framhåller att de i enlighet med tidigare ställningstaganden anser att det gamla systemet med prioriterade statsobligationer till konstlat låg ränta och den nya ordningen med likviditetsindragningar från företagen bör upphöra och ersättas med en marknadsmässig finansiering av statsskulden.

Motionärerna påpekar också att motivet för dessa s. k. likviditetsindragningar har varit att de skulle verka nedhållande på lönerörelsen. Från finansieringssynpunkt framstår de emellertid som ett slags temporära skatter på näringslivet. Under år 1985 ökar företagens tvångsmässiga avsättningar i riksbanken ytterligare, men så småningom blir medlen fria och skall återbetalas till sina rätta ägare. Konsekvenserna för penningpolitiken av detta flöde i motsatt riktning bör enligt motionärerna noggrant övervägas.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att de frågor som tas upp i motion 2847 har behandlats av utskottet vid upprepade tillfällen under senare tid.

I ett av riksdagen godkänt betänkande om allmän placeringsplikt och utlåningsreglering m. m. (FiU 1984/85:8) har utskottet sålunda avvisat krav från samma motionärer om en avreglering av kreditmarknaden och en övergång till en mer marknadskonform ordning. Även i det sammanhanget hade motionärerna begärt att ytterligare emissioner av statsobligationer till konstlat låg ränta inte skulle genomföras.

Utskottet konstaterade att inslaget av regleringar på kreditmarknaden

hade lättats eller mjukats upp i betydande utsträckning under senare år. Fortsatta förändringar av kreditpolitiken måste, som utskottet såg det, anpassas till de förutsättningar och de ekonomisk-politiska mål som gäller i varje situation. Utskottet slog fast att det ankommer på riksbanken att inom de ramar som riksdagen har dragit upp svara för utformningen av kreditpolitiken. I betänkandet framhöll utskottet också att det inte fanns anledning för utskottet att göra något uttalande rörande det sätt på vilket riksbanken hade tillämpat placeringsplikten enligt lagen om kreditpolitiska medel.

Frågan om likviditetsindragningar från näringslivet behandlade utskottet senast i samband med en ändring av lagen om exportdepositioner för skogsprodukter (FiU 1984/85:11). Utskottet avvisade då med riksdagens gillande krav på att systemet med exportdepositioner skulle avvecklas helt.

Utskottet har inte ändrat uppfattning i dessa frågor.

Utskottet har i sina betänkanden om den ekonomiska politiken under år 1984 angett riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetregleringen, som riksdagen ställt sig bakom och som fullmäktige i riksbanken följt i aktuella delar. Mot bakgrund härav avstyrker utskottet bifall till motion 2847.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1984/85:2847.

2. **Riksbankens förvaltning**

Utskottet har tagit del av riksbanksfullmäktiges förvaltningsberättelse för år 1984 (redogörelse 1984/85:15) samt av de protokoll som förts hos fullmäktige och direktionen under året.

Riksdagens revisorer har vid sin granskning av riksbankens verksamhet under år 1984 (redogörelse 1984/85:19) inte funnit anledning till anmärkning.

Utskottet har vid sin granskning av riksbankens förvaltning inte funnit något förhållande som påkallat särskilt uttalande från utskottets sida, vilket utskottet härmed får för riksdagen

anmäla.

3. **Ansvarsfrihet**

Riksdagens revisorer har tillstyrkt att fullmäktige beviljas ansvarsfrihet för riksbankens förvaltning under år 1984.

Utskottet får med hänvisning till vad revisorerna anfört och till vad utskottet anfört under punkt 2 i det föregående hemställa

att riksdagen beviljar fullmäktige i riksbanken ansvarsfrihet för förvaltningen av riksbanken under år 1984.

4. **Disposition av riksbankens vinst**

Fullmäktige föreslår att av riksbankens tillgängliga vinstmedel på 6 889 704 979 kr. skall 5 000 000 000 kr. levereras in till statsverket under budgetåret 1984/85 och 1 889 704 979 kr. överföras till dispositionsfonden.

Vidare föreslås att riksdagen skall godkänna fullmäktiges förslag till riktlinjer för inleveranser till statsverket av beräknade nettoöverskott på medel som står inne på särskilda räkningar i riksbanken.

Dessa medel utgörs av de insättningar som i första hand företag gör på konton i riksbanken enligt skilda lagar om inbetalning på särskilt investeringskonto, likviditetskonto m. m. Medlen redovisas över riksbankens balansräkning och vinsterna därav på vinst- och förlusträkningen trots att de inte är att betrakta som en del av riksbankens egen rörelse. Det nettoöverskott som uppstår på dessa medel väntas under år 1985 bli betydande. Enligt fullmäktige bör det i sin helhet levereras in till statsverket. För att påskynda inleveranserna av överskottet på dessa medel föreslår fullmäktige att preliminära inleveranser görs en gång i kvartalet till statsverket. Överföringarna under år 1985 räknar fullmäktige med skall uppgå till 500 milj. kr. per kvartal.

Utskottet tillstyrker riksbanksfullmäktiges förslag och hemställer

1. att riksdagen beslutar att av riksbankens tillgängliga vinstmedel – 6 889 704 979 kr. – skall 5 000 000 000 kr. inlevereras till statsverket under budgetåret 1984/85 och 1 889 704 979 kr. överföras till dispositionsfonden,
2. att riksdagen godkänner de riktlinjer som redovisats i förslag 1984/85:16 för inleverans till statsverket av beräknade nettoöverskott på medel som innestår på särskilda räkningar i riksbanken.

Stockholm den 28 mars 1985

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Rune Rydén (m), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Margit Gennser (m), Britta Hammarbacken (c), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) och Nina Jarlbäck (s).

Reservation

Punkt 1. Motion 2847 rörande riksbankens förvaltning

Rune Rydén, Filip Fridolfsson, Hugo Hegeland och Margit Gennser (alla m) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar i likhet med vad som sägs i motion 2847 att de s. k. likviditetsindragningarna från näringslivet inte är utan problem för riksbankens del. Som motiv för indragningarna har angetts att de skulle verka nedhållande på löneutvecklingen. Från finansieringssynpunkt framstår de emellertid som ett slags temporära skatter på näringslivet. Dessa stabiliseringspolitiskt motiverade ingrepp intar därmed ett mellanläge mellan finans- och penningpolitiken.

När riksbanken omsätter företagens räntelösa fondavsättningar i statspapper, uppstår "oförtjänta" vinster i rörelsen. Att det i realiteten rör sig om en form av dold beskattning framgår av att riksbanken nu vill påskynda överslussningen av fondmedlen till statskassan. Den under senare tid praktiserade metoden att köpa statsskuldväxlar hos riksgäldskontoret till 12 % ränta och sälja dem på andrahandsmarknaden som ger en avkastning om 14 % torde inte i längden kunna lösa problemet.

Under år 1985 ökar företagens tvångsmässiga avsättningar i riksbanken ytterligare. Men så småningom blir medlen fria och skall återbetalas till sina rätta ägare. Konsekvenserna för penningpolitiken av detta flöde i motsatt riktning bör enligt utskottets mening noggrant övervägas.

Över huvud taget bör riksbanken sträva efter att så långt det går föra en marknadskonform penningpolitik. Nya regleringar för att bemästra de påfrestningar som följer av de stora budgetunderskotten skjuter inte bara problemen på framtiden utan förvärrar dem också. Det gamla systemet med prioriterade statsobligationer till konstlat låg ränta och den nya ordningen med likviditetsindragningar från företagen bör enligt utskottet upphöra och ersättas med en marknadsmässig finansiering av statsskulden.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2847 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Punkt 1. Motion 2847 rörande riksbankens förvaltning

Björn Molin (fp), Nils Åsling (c) och Britta Hammarbacken (c) anför:

Utskottet hänvisar i motiveringen till sitt avstyrkande av motionen till vad man anfört tidigare om placeringsplikt, likviditetsindragningar och riktlinjer för den ekonomiska politiken. Vi har i dessa sammanhang reserverat oss mot utskottets beslut. Vi vill därför i dessa frågor hänvisa till de avgivna reservationerna. Vi anser inte att det nu föreligger behov av någon ytterligare meningsyttring till riksbanksfullmäktige.

minab/gotab Stockholm 1985 82520